

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO
,S PRILOGO, ANGELČEK'

Št. 12.

Ljubljana, dne 1. decembra 1918.

Leto 48.

Ksaver Meško :

Ob zadnjem listu stenskega koledarja.

*En sam še list na steni tam visi,
kot zadnji list na drevu, ki umira,
visi in v slutnji smrti ves drhti.*

*Zamišljen se pogled mi vanj ozira.
In mislim dni, ki so bili, odšli —
spominom leto se prešlo odpira:*

*Svetá sovraštvo, zloba in zavist,
trpljenja, ki je srce kdaj morilo,
in kar polnilo ga je s tiho srečo:*

*Vse padlo v večnost kot z drevesa list.
Zdaj zadnji list . . . „A kaj bo pač prišlo?“
zveni vprašanje v dušo mi mislečo.*

*Kar pride, pridi! — Samo da nosilo
srce bi modro srečo vso in zlo —
ne se prevzelo v njih in ne zdvojilo.*

Ksaver Meško:

Iz raja mojih dni.

(Konec.)

III.

Vsak začetek je težak.

(Narodna prislovica.)

enda je pri večini pisateljev enako: uspehi se menjajo z neuspehi. In tako je: eden nas hvali, drugi deva v nič.

Kdor jih bêre, vsak drugači pesmi môje sodi:

Eden hvali, in spet drugi vpíje: »Fej te bodil!«

poje o svojih delih naših pesnikov prvak, Prešeren. Večno resnična ostane njegova beseda glede vsakega pesnika in pisatelja. Mislim, da drugače tudi mogoče ni; najbrž bi drugače tudi dobro ne bilo. Sami uspehi, sami slavospevi človeku navadno ne koristijo; čestokrat mu naravnost škodujejo. In vsako delo ne more biti vsakemu povšeč. Zakaj vsak ga gleda z drugačnimi očmi, ga sprejema v drugačno srce, ga prečuti z drugačno dušo, razmišlja o njem z drugačnimi možgani.

Tako je bilo, tako bo. To nas ne sme vznemirjati.

Drugo je seve, če vidimo, da devlje kdo vse v nič iz same zlobe, iz same zelene zavisti, iz smešne užaljenosti in nizkotnega sovraštva. Tak človek — ki vobče ne sodi v resno slovstvo in med poštene ljudi — zasluzi ali občutno zaušnico, moralno seve, ali zaničljivo preziranje. Kaj da mu damo, je naša stvar. Hujše je gotovo drugo nego prvo.

Tako je bilo tudi z mojimi prvimi nastopi na polzki pozornici pisateljevanja: uspehi so se menjali z neuspehi in s skrbipolnimi sitnostmi — živa slika poznejših časov, poznejšega delovanja.

Najprvi moj javni nastop s samostalnim delom je bil srečen. In moj prvi honorar (pisateljski zaslužek) je bil — pisni kamenček.

Nekaj dni potem, ko smo prišli iz prvega razreda v drugega — osem let mi je bilo menda tedaj — nam dajo gospod nadučitelj Majcen nalogo: »Krava in njene koristi.«

»Kako? Kaj?« je vršelo po šoli.

»Kaj in kakor kdo ve in zna,« so še enkrat kratko pripomnili stari gospod in se zaglobili gori pri mizi v svoja dela.

Nekaj časa smo čečkali na tablice, »kaj in kakor je kdo vedel in znal«. Nekateri niso pisali nič, ker niso »ničesar vedeli in znali«.

Čez pol ure pokličejo gospod »školnik« mene. Glasno preberem.

»Glej ga, malega!« — bil sem namreč res Cahej v miniaturi, vsa leta najmanjši ali vsaj med najmanjšimi v razredu. Šele ko sem v gimnaziji stradal, da sem čestokrat jokal, sem se pretegnil.

»Kravo pa res poznaš. Dobro si jo popisal,« so rekli.

Za plačilo so mi dali dobri mož čisto nov kamenček. Bil sem tisti dan pač naj srečnejši v celi šoli.

Dvigali so roke tudi drugi. Mogoče ali najbrž je marsikateri napisal še kaj boljšega. A gospod nadučitelj niso pustili brati nobenemu več, bodisi da niso hoteli deliti več kamenčkov, ali da niso marali pokvariti meni ponosnega veselja, da sem bil odlikovan edini jaz.

Korenito ponesrečili pa so se mi prvi poizkusi v pesništvu.

Za pesmi sem se izredno zanimal, brž ko sem se priučil za silo branju. Dokaz za to so bile šolske knjige, ki so bile najbolj umazane na straneh, kjer so bile tiskane pesmi. Istotako sem iskal v Mohorjevih knjigah, ki smo jih imeli doma lepo zalogo, najrajši pesmi. Vsak dan sem vzel na pašo s seboj knjigo. Priznam pa, da rajši »Koledar« ali »Večernice« nego šolske knjige. Pač, »Velike zgodbe sv. pisma« so me zelo zanimalale. Bile so slike v njih, in tiste prečudežne zgodbe, ki sem jih razumeval le napol, so nudile vedno novo hrano moji domišljiji. Slikal sem si jih v mislih še bolj čudežne, nego so bile v resnici — če je to vobče mogoče, ker čudovite so itak dovolj.

Nekoč iztaknem v šoli, v tistih treh kratkih klopeh za pečjo, knjigo pesmi. Nekaka knjižnica nadučiteljeva je bila tam; zato ni nihče sedel v tistih klopeh. A ko sem našel tisto zbirko pesmi, me je tako omamila in me dan za dnem tako glasno vabila v svojo bližino, da sem se nekega dne kar na lastno pest z svojo robo preselil tja — v najkrajšo klop, tik ob peči. Gospod nadučitelj so mi molče izpolnili voljo in me pustili tam.

Kadar mislim zdaj na tiste pesmi, se mi zdi, da so bile najbrž Orožnove. Zame so bile vrhunec vsega lepega in najlepšega. Takoj sem se lotil, da jih prepisem. Pisal pa nisem le pred šolo, ampak tudi med poukom, kadar smo imeli pisanje. Z največjo naglico sem načečkal v zvezek nalogo, napisano na šolski tabli, da so črke stale in ležale sem in tja po lepo načrtanem zvezku, kakor bi bile vse pijane najhujšega ljutomercana. Pa sem se potem lotil prepisa pesmi, seve z neprimerno večjo vnemo.

Kar zapovedo gospod nadučitelj, naj jim prinesemo lepo po vrsti drug za drugim zvezek gor k mizi, da si ogledajo naše lepopisne umotvore. S kakšnimi čuvstvi da sem stopal pred sodni stol, ko je prišla vrsta name — kaj bi to pravil!

Gospod nadučitelj pogledajo v zvezek, potem pa mene.

»Ti, kaj pa to, he?«

»To sem napisal, gospod.«

»Napisal, napisal! Če bi plesale kure po zvezku, bi bilo še mnogo lepše. Kaj pa delaš ves čas tam v kotu, ha?«

Previdno sem molčal na kočljivo vprašanje. A součenec, s katerim sva si bila tedaj huda tekmeča, se naglo oglasi: »Pesmi prepisuje.«

»Kakšne pesmi?«

»Tiste, ki ležijo tam v kotu.«

Zvedavo me je motril stari gospod skozi naočnike.

»Fant, zdaj le bo! Bog pomagaj!« sem si govoril na tihem in sem premišljeval, kako naj držim roko, da packa ne bo zbolela prehudo. A ves strah je bil prazen.

»Ali nisi mogel povedati, da bi jih rad imel, pa bi ti jih bil dal. — Pojdi zdaj noter in napiši vso nalogo še enkrat.«

Ko sem drugi dan spet iskal knjigo, je ni bilo več na klopi.

Zelo navdušile so me tiste pesmi. V tem navdušenju sem se poizkusil tudi sam v pesništvu.

Prvo pesem sem spesnil o součenki, poštarjevi in štacunarjevi Pepiki. Bila je zelo živa deklica, zato sem jo imel prav rad. A obenem sem se srdil nanjo. Že to, da je vedno tako lepo in gosposko oblečena, a jaz slabo in borno, me je v moji demokratski duši grizlo. Navrh se je vedno šalila z menoj in me zasmehovala. Kjerkoli me je videla, se me je lotila: »Ti, mali Meškec, zakaj pa nič ne zrasteš?«

»Ti, mali Meškec, kam pa greš?«

»Ti, mali Meškec, ali hočeš cukra?«

Seve ga bi! A dala mi ga ni nikoli. In to me je jezilo.

Pa sem vsej nevolji dal duška v dolgi pesmi. Zdela se mi je sicer nekako drugačna, nego so bile tiste v tisti lepi knjigi, a kaj, bila je moja!

A komaj sem jo zveržil s težavo in s trpljenjem, me je že premagala lastnost vseh pesnikov-začetnikov, ki hočejo svoje umotvore takoj razglasiti širom sveta in si priboriti z njimi na mah slavo. Zato sem jo — čisto zaupno, med štirimi očmi — pokazal in prebral bratu Toneču. In glej, imel sem takoj smolo, kakor bi bil res že pravi pesnik.

»Pokaži malo, kakšna je,« me zaprosi brat z najprijaznejšim glasom. Dam mu jo, precej ponosen, brž.

»Pesem je seve za nič,« pravi brat s čisto drugačnim glasom, komaj da jo je imel v rokah. »Vse to ob koncu ne gre prav nič skupaj. Vendar pa jo pokažem Pepikinemu očetu. Bodemo videli, kaj ta porekó.«

Prebito tesno mi je postalo pri srcu. Zakaj, bila je znana reč, da se s poštarjem ni varno šaliti. Bali so se ga drugačni možje, nego sem bil jaz.

Zato sem postopal v velikem srčnem strahu do večera za bratom in sem ga prosil in moledoval ob njem dotlej, da mi je res vrnil moj umotvor. Razčesal sem potem list na kosce in si oddahnil...

* * *

V težkih časih se človek rad pogrezne v spomine, v spomine na lepe, brezskrbne dni. Ne iz slabosti! Kdo bi mogel biti slab v sedanjih dneh! In kdo bi naj bil slab v polpreteklih, še strašnejših dneh! Ne, največ silne, nezlomljive moči nam je bilo treba ravno tedaj. A baš strahota teh časov in velikost krivic je zbudila v nas novih moči, še odločnejših sil.

Ob spominih na nekdanje dni preizkuša človek svoje sedanje srce

in svojo dušo, preizkuša sedanjó svojo moč in jo obrusi, da je še lepša, še svetlejša. Naj usoda udari ob njo, ob jeklo bo udarila!

In s spomini na lepe dni gre človek z glavo pokoncu, z jasnimi očmi, napetimi prsi in s stisnjenimi pestmi skozi težke in temne — še lepšim naproti...

Jožef Vandot:

V zagorskem miru.

11.

Stari pastir Močilež je prejavkal vse tisto jutro. Pri lesi je čakal Tilna in je govoril beketajočim ovcam, čudne besede. Naposled je prišel Tilen in je vihtel v roki dolgo palico. Močilež mu je stekel naproti in mu je zaklical že oddaleč: »O, da si le prišel, pobič! O, da si le prišel! V skrbeh sem že bil — še dozdej ni unega zlomka nazaj. Sam Bog vedi, kje se potepal! — Pa ponoči je bilo hudo, oh, ponoči, Tilen! Kozarič je pel na planini, sam kozarič. Pel pa tako čudno. In nekdo je vpil tako žalostno ondi gori v skalovju. Rečem ti, nemara je bil sam zeleni —.« In stari pastir je odprl leso, da so se usule ovce iz staje. A še vedno je mrmral čudne besede. Njegov obraz je bil bolj naguban kakor druge dni. Hrbet se mu je bil upognil in z rokami je delal čudna znamenja.

Tilen je stopal za ovcami po strmém rebbru. Tik gor do skalovja je šel in se je vsedel ondi na kamen. Prijetno je ogrevalo solnce, ki se je smejalo s čisto jasnega neba. Tilen je gledal po zagorskem svetu, ki je dihal kroginokrog v mladem jutru. Vsepovsodi so drhteli solnčni žarki — po belem skalovju, po srebrnem snegu, po zelenih šumah in po tihih dolinicah. Le iz črnih globeli ondi pod snežniki se je dvigala para in se je vzpenjala ob strmih stenah. Toda prišla ni visoko. Že ob prvih snežiščih se je ustavila in se že razblinila v nič... Tilen je poslušal prijetno zvončkljanje živinskih zvoncev, ki se je razlegalo po vsej planini. Ničesar drugega se ni slišalo kroginokrog razen zamolklega šumenja gorskega potoka, ki je tekkel nekje ondi spodaj med gladkimi skalami. Mir je dihal skozi jutro, veliki zagorski mir... Odnekod pa je vendar prihajalo čudno, bolešno stokanje, da se je Tilen en hip prestrašil. Domislil se je besedi starega Močileža, in srce se mu je skrčilo. A tisto stokanje je postajalo razločnejše in obupnejše. Prihajalo je iz rušja, ki je rastlo pod navpično steno. Tilen je premagal strah, ki se ga je bil polastil v prvem trenutku. Pogumno je skočil skozi rušje do stene, odkoder je prihajalo tisto bolešno stokanje.

A hipoma je obstal in je zaklical. Noge so se mu pošibile, in od strahu se je stresel po vsem životu. Tik pred njim je ležal človek v mlaki krvi in obupno stokal, stokal... Tilen je stopil še bliže in se je sklonil nad revežem. Pogledal mu je v obraz in je zavpil: »Olipec!«

Nesrečnež je odprl s krvjo zalite oči in je pogledal. Spoznal je Tilna in se je stresnil. Nagloma je spet zaprl oči in je pričel hropsti. A Tilen je pokleknil k njemu in ga je začel klicati: »Olipec, oh, Olipec! Ali slišiš? Kaj se je pa zgodilo? Oh, odgovori, Olipec!« — A Olipec je imel trdo oči zaprte, in iz napol odprtih ust mu je prihajalo čudno hropenje in stokanje. Tilen je strmel in jokal vsled strahu in sočutja. Pozabil je na vse sovraštvo, ki ga je kuhal Olipec do njega. Pozabil je na obljubo, da obračuna z njim. Videl je pred sabo le ubogega trpina, ki leži sredi svoje krvi in trpi muke, grozne in dolge. Saj je videl, da je Olipcu obraz ves krvav. Iz široke, zevajoče rane onkraj senc mu še vedno curlja kri, curlja počasi, neprestano.

Tilen poklekne kraj njega in glasno zaihti. »Ali slišiš, Olipec?« ponavlja, in srce se mu kar trga. »Olipec, ali slišiš? Daj, odpri še enkrat oči in izpregovori samo eno besedico! Grem po vašega očeta... pa po zdravnika grem v dolino... Ali me slišiš, ljubi Olipec?«

Olipec je malo odprl oči in gledal potem dolgo, dolgo v dečkov obraz. Ustnice so se mu jele malo premikati, kakor bi hotel nekaj povedati. Po licu so mu pa pričele polzeti solze. Zganil je desnico; a zastokal je takoj boleстно... »Tilen,« je dahnil komaj slišno. »Padel sem s skalovja... Pobil sem se in nič več ne morem... Že snoči... Umrem, umrem... Bil sem izprijen in sem te sovražil. Tilen, odpusti vse...«

Tilen ga je držal za roko. »Saj nisem več hud nate. Po vašega očeta grem, Olipec. Ponesemo te lepo v kočo, in tam ozdraviš, Olipec, res ozdraviš. Pa bomo potem prijatelji, Olipec, bomo prijateljil!«

Olipec je zmajal z glavo. »Pri meni bodi, Tilen,« je zašepetal trudem. »Povej našemu očetu in naši materi, da sem se kesal, hudo kesal... Zaslepljen sem bil zaradi tistih knjig in gosposkega človeka iz mesta. Pa ‚Krvavi jezik‘... Hotel sem k njemu. Pa sem lovil srne, da bi si prislužil, da bi mogel v Ameriko. Ukradel sem vašemu očetu puško, da bi streljal... Tilen, prosi očeta, naj mi odpusté... V skrinjici je ves denar, ves denar. Daj ga očetu, Tilen... Pa ne bodi hud name, Tilen! Naši materi reci, naj molijo zame. Vso noč sem jih klical... Bolí me, oh, kakó boli! Po vsem životu... Bog me je kaznoval, ker sem bil sovražen. O, da bi mi odpustil moje grehe! Kesam se, Tilen... Glej, zagorski mir...«

Pastir je zaječal vsled divje bolečine, ki ga je zgrabila. Obraz se mu je skremžil, in napol je dvignil glavo. A hipoma je zdrknil nazaj. Odprl je usta in je lovil sapo. A v tistem hipu mu je izbruhnila kri. Telo se mu je krčevito streslo, in desnica se mu je dvignila.

»Mati!« je zavpil še enkrat s pojemajočim glasom. Desnica mu je zdrknila nazaj na kamenje. Pogledal je Tilna s prosečim pogledom — in potem je onemel in se ni ganil več... Ves prestrašen je zrl Tilen nanj

in ni mogel razumeti, kaj se pravzaprav godi. — »Olipec, oh, Olipec!« je zaklical in je zajokal na glas. »Ali me nič več ne slišiš, Olipec?«

Prijel ga je za roko. A naglo jo je izpustil in je skočil na noge. Roka je bila že hladna kakor led. In tedaj je spoznal, da je Olipec mrtev. Prevzela ga je čudna groza, da je obstal kakor odrevenel. Hotel je zbežati; a ni mogel premakniti nog. S široko odprtimi očmi je strmel na mrtvega pastirja in se je tresel po vsem životu... A končno je le premagal svojo slabost. Snel je z glave klobuk. Zdrsnil je na kolena in je pričel moliti za rajnega. Solze so mu drsele po licih in padale v kri, sredi katere je ležal ubogi Olipec.

* * *

Dan je sinil preko zagorskega sveta, in vsa dolina se je prebudila in se je razveselila lepega dneva. Pogledal je dan tudi v gozdarjevo hišo v dolini. A Tilen se ga ni razveselil. Potrt je gledal skozi okno na vrt, kjer se je bliskala rosa v jutranjih žarkih. Njegov nahrbtnik je stal že pripravljen na mizi. A Tilen se ni ganil. Nepremično je strmel na vrt, in obraz mu je bil ves žalosten. Oj, danes gre zadnjikrat na planino. Še teden dni ostane tam gori — potem pa mora nazaj v mesto, v tisto pusto in žalostno mesto... Včeraj je bila nedelja, in včeraj je bil potožil materi vse. Potožil ji je, da ga je strah mesta, ker se boji, da tam lahko spet zboli. A tu v zagorskem svetu je tako lepo! Oj, tako zdrav bi bil tukaj in bi vriskal in pel — joj, samo vriskal in pel! A ondi — na tujem?...

Vstopila sta potem oče in mati, in molčé so zaužili zajtrk. Tilen je že vstal, da si oprta nahrbtnik. A tedaj se je namuznil gozdar in je izpregovoril, obenem pa je izvlekel iz žepa pismo. Tako je rekel gozdar: »Ali vidiš to pismo, Tilen? Ali veš, kdo ga je pisal? Nihče drugi nego ravnatelj vašega zavoda. Glej, obrnil sem se do njega zaradi tvoje bolezn. Pa mi piše zdaj in pravi, da je najbolje, če ne prideš več v mesto. Tam ni zrak zate. Lahko zboliš spet, in potem bo hudo! Tako mi piše, pa pravi, da mu je zelo žal, da si bil zelo nadarjen dečko. A zdravje je več vredno ko vse drugo... Pa sva govorila včeraj z materjo o tem. In sklenila sva, da boš moral ostati doma do drugega leta. A drugo leto te damo v gozdarsko šolo. Tam postaneš to, kar je tvoj oče. Malo bo sicer, a če boš zadovoljen, ti bo zadosti. Hvala Bogu, saj meni tudi ne manjka ničesar. Samo, da smo zdravi, pa je dobro. In zdrav boš v mojem stanu tudi ti, Tilen, to ti rečem«...

Tilen ni rekel ničesar. Samo zavrisnil je. Kakor da je na planini in ne doma v izbi. Samo zavrisnil je in objel v svoji veliki radosti očeta in mater. Sam potem ni vedel več, kako in kdaj je odšel od doma. Kar naenkrat se je znašel notri gori pod belimi snežniki. Lahko in radostno je spel po strmi gori proti planini. Vriskal je in peval, da je odmevalo in jekalo širomokrog po zagorskem miru. Samsebi se je čudil, da je prišel tako naglo na planino. Kar naenkrat je stal ondi gori, in Pavelč je prišel k njemu.

»Oh, Pavelč, oh, Pavelč!« je hitel Tilen in se je smejal. »Ti ne veš, Pavelč! Ti še ne veš, da ne pojdem več v mesto? Pavelč, oj, Pavelč! Ti še ne veš!« — In Tilen se je smejal in je pravil kar v eni sapi, kar mu je bil povedal davi oče. No, in Pavelč se je veselil z njim. Pavelč je pasel zdaj mesto Olipca na planini. Še vedno je bil žalosten zaradi bratove nesrečne smrti. A vendar se je veselil s Tilmom in mu je privoščil veselje. Pa sta govorila in še govorila in se veselila. Solnce je sijalo na njiju, in beli snežniki so se jima smehljali. A solnce je sijalo tudi gor na strmo skalovje visoko nad rušjem. Gor je sijalo, kjer je izdihnil nesrečni Olipec. Tam je visela na starem mecesnu bela deščica. A na deščici so bile črne črke, zapisane v spomin pastirčku Olipcu. In solnce je gledalo tiste črke. Beli snežniki so jih gledali, in zelena planina jih je gledala. Gorko je pa dehtelo sem od zelenih obronkov rdeče ravšje, in vseokrog je dihal molk in vonj in mir — veliki zagorski mir...

J. E. Bogomil:

Takile mojstri!

Oh, saj pravim no! Vse bo razbil!«

Tako so se hudovali Marinškova mama nad Jožkom. — »Pa pravi, da bo enkrat ure popravljaj! Razbijal in razdiral že, a ne popravljaj!«

Jožek je pa stal tačas na skrinji kakor upodobljena žalost, pa se oziral na tla, kamor je padla njegova ljubljena ura... Kako se je veselil, da jo bo nesel Tončkovemu Mihu v popravilo! Kar ni mogel dočakati, da bi prišli oče in jo sneli raz steno. Ko so šli mama v vežo, se je pa kar sam spravil nad uro — — no in sedaj! Ura potrta, mama se kregajo, in kaj šele bo, ko pridejo oče!

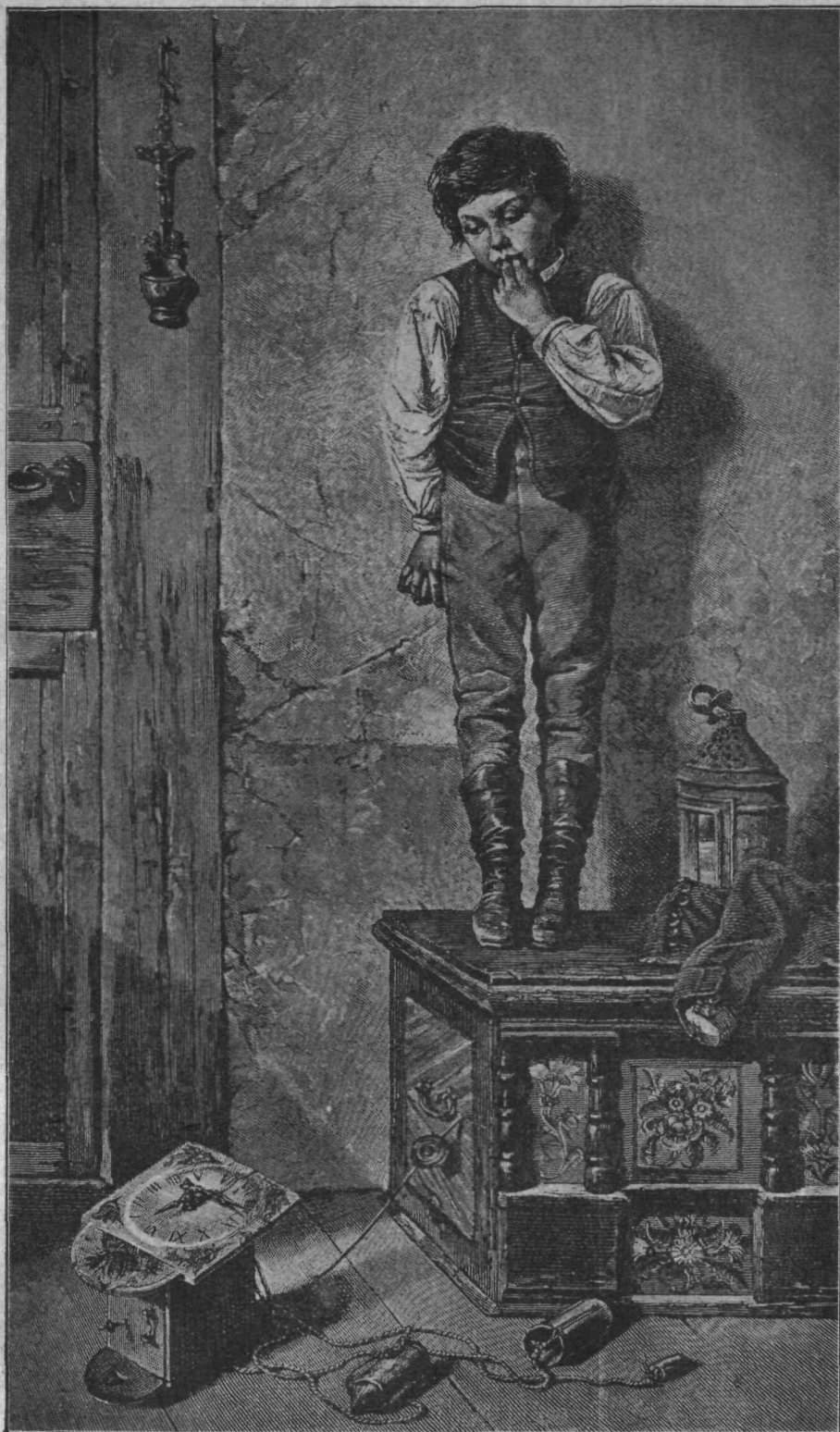
»Neroda nerodna! Doli se mi poberi in nesi jo hitro k Tončkovemu Mihu!«

Mama so bili res srditi, a obenem so hoteli nekoliko prikriti Jožkovo nerodnost pred strogim očetom. Saj so vedeli, da Jožek ni storil te nerodnosti iz hudobije.

Vesel odrine Jožek k Tončkovemu Mihu. Tam bi bil najrajši nočindan, in nočindan bi gledal, kako Miha popravlja ure. O, ko bi tudi on toliko znal, kolikor ve in zna Miha! Ali kar še ni, se lahko še zgodi. Česar Jožek danes še ne zna, bo pa znal čez pet, čez deset let.

Miha vzame v roko Jožkovo bolnico in jo pregleda s strokovnjaškim očesom.

»O, ni nič hudega! To bomo kmalu popravili. Takoj jo bova vzela v roke, da boš videl, kako se ta reč popravlja.«

Takile mojstri!

Miha je vzel uro »narazen«, Jožek je pa gledal. Njegov obraz je bil zopet jasen. Misli njegove so pa splavale daleč v prihodnost, ko bo tudi on tak mojster kakor je danes Tončkov Miha. Miha mu pa prerokuje: »Vidiš, Jožek! Nekaj se boš že naučil pri meni. Potem boš šel pa še drugam. V mesto boš šel. Tam boš videl, kako delajo. Potem boš pa lahko namesto mene delal in popravljal ure. Jaz ne bom več dolgo — star sem in bolehen.«

Obema urarjema so se posvetile oči. Miha se je skoroda poslavljaj od svojega ljubljenega opravila; Jožek je pa gledal v jasno bodočnost, kako bo enkrat res mojster.

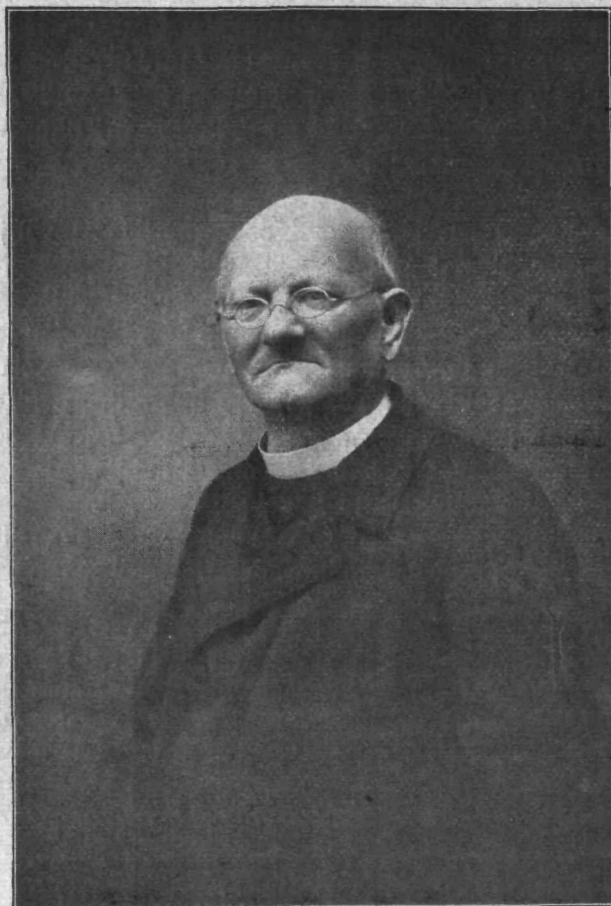
Pridnemu sotrudniku v čast!

Preden završimo ta letnik, se nam zdi primerno, da se spomnimo v njem šestdesetletnice rojstva, ki jo je obhajal v tem letu nekdanji marljivi sotrudnik »Vrtčev«, pesnik Fran Krek. Naj mu bo ta spomin skromen znak hvaležnosti za lepi venec pesmi, ki jih je v letih 1876.—1896. po »Vrtcu« poklonil naši mladini.

Pesnik Fran Krek je bratranec našega prezgodaj odišlega veljaka dr. Jan. Ev. Kreka. Rojen je bil v Selcih nad Škofjo Loko dne 9. aprila l. 1858. Oče mu je bil polzemljak Janez Krek, mati pa Marija r. Peternel, sorodnica nedavno umrlega kobaridskega dekana Jurija Peternel. L. 1868. je spravil tedanji selški kapelan Valentin Bernard Blažónovega Francka v škofjeloško šolo. L. 1871. je vstopil Fran Krek v Kranju v latinske šole. L. 1875. je bil sprejet, ker je odlično študiral, kot petošolec v Alojznico v Ljubljani. Ondi je potem dovršil višjo gimnazijo. L. 1879. je vstopil v ljubljansko duhovsko semenišče; l. 1882. pa zapel novo mašo v Selcih. Eno leto je potem bival kot prefekt v Alojznici, potem pa kapelanoval tri leta v Žireh, dve leti v Košani, dve leti v Cirknici in šest let v Cerkljah na Gorenjskem. Od leta 1896. — torej že nad 22 let — pa župnikuje na Vranji peči nad Kamnikom. V oddaljeni samoti se rad spominja srečnih dni, ko mu je bila mladinska pesem vir vse sreče na svetu.

Pesnikovati je jel Fran Krek kot petošolec za »Domače vaje« v Alojznici. Njegov hišni tovariš, po šolah eno leto starejši Danilo Majaron — danes odličen odvetnik v Ljubljani — ondaj pa zelo vnet pripovednik in sotrudnik »Vrtčev«, ga je nekoč pobodril, naj objavi svoje prvence v »Vrtcu«. Krek jih je bojzljivo izročil uredniku Iv. Tomšiču. Prvo in tretjo pesmico (»Iz dežja pod kap« in »Mladini«) mu je tedanji slovstvenik Fran

Levstik primerno popravil, druga («Iz malega raste veliko») je pa kar neizpremenjena zagledala beli dan. O, kako je to mladega pesnika užgalo! Še pridneje se je učil nele tega, kar je bilo potrebno za šolo, ampak tudi tega, kako treba pesniško misel izraziti prikupljivo in umljivo. Mnogo je Krek čital v pesnikih in premišljeval. A skoro čisto mu je upadel pogum za nadaljnje pesnikovanje, ko je jel l. 1880. v »Vrtcu« objavljati Fran Levstik pod šifro M—l svoje nedosežne »Otroške igre v

Fran Krek.

pesencah«. Kakor vsa čivkajoča perjad utihne, ko zapoje slavec, tako so ondaj v »Vrtcu« tudi kar onemeli mladi pesniki in le strmeli nad prečudnim bogastvom in pestrostjo Levstikovega jezika.

In dobro je bilo to zanje. Ko je mojster utihnil, so boljši izmed njih spet poprijeli in bolje poprijeli. Leta 1884. je privabil urednik Ivan Tomšič Fran Kreka spet v »Vrtec«. Pridno je potem pesnikoval leto za letom. Mnog je letnik »Vrtca«, kjer se glasi Krek skoro v vsaki številki. Nekaj njegovih pesmi je bilo sprejetih tudi v šolska berila.

Visoko je spoštoval Fran Krek tudi »goriškega slavca«, pesnika Simona Gregorčiča. V zapuščini nadzornika Ivana Šolarja je našel v Kropi zvezek domačih nalog. Med njimi so bile tudi domače naloge tretješolca Simona Gregorčiča. Ena izmed njih je imela naslov »Moja rojstna vas«. Krek jo je prepisal in poslal pesniku Gregorčiču. Ta se je zelo razveselil. Zahvalil se je pristrčno Fran Kreku, a ga tudi pohvalil: »Vi že dalj časa hvalevredno delujete na mladinsko-slovstvenem polju.« Ta pohvala je Fran Kreka zelo genila. — Visoko čisla Fran Krek tudi prijateljstvo, ki ga veže s pesnikom in pisateljem Ksaver Meškom. In Meško ljubeznivo priznava: »Imam rad Franceta. Morda mi je rešil s svojim obiskom nekoč celo življenje. Najbrž bi bil ob tisti nevihti, ko je tresnilo v vaš veliki oltar, in je šla strela dol po cerkvi in pri oknu vun, opravljal v cerkvi brevir. Ker pa je prišel France, sem bil v župnišču in — rešen.«

Po smrti »Vrtčevega« urednika Ivana Tomšiča (1894) je jelo kmalu tudi Kreka zmanjkovati v »Vrtcu«. Leta 1896. je namreč prevzel v svoji župniji na Vranji peči tudi pouk v zasilni ljudski šoli. Poslej je imel opravka dovolj vsak dan z domačo mladino. In kakor mu je bila nekdanj mila mladinska pesem, tako mu je zdaj ljuba njegova šola v leseni — prav res: leseni koči na Vranji peči. Deca ga ljubi in se pridno uči, njegovi župljani so mu pa za poučevanje zelo hvaležni. Gorski učitelj pa rad zatrjuje: »Kadar se mi tudi v šolo ne bo več ljubilo, ali ne bom mogel več poučevati, tedaj vedite, da je blizu moj konec!«

A ob izrednih prilikah se mu le še zdrami pevska žilica. Za svojo šestdesetletnico nam je poslal ljubko pesmico »Slovo od mladine«, ki naj ji bo tu mesto:

Zdaj nadme prihrúmel
življenja je gruden.
Vaš stari prijatelj
je vedno bolj truden.

Vam majnik življenja
prekrasni še sije.
Veselje v nedolžna
vam srčeca lije.

A enkrat i vam bo
jesen nastopila.
Bog daj, da obilo
sadú bí rodíla!

Ko v božjo pa mene
zakopljejo njivo,
iz néba bom gledal
na vas ljubeznjivo.

A vi na gomílo
mi cvetk nasadite!
Potem pa se v »Vrtcu«
kot prej veselíte!

Želimo zaslužnemu mladinoljubu še dolg večer življenja!

France Žužek:

Volk!

Ded je sedel na klopici pod košato lipo, vlekel iz vivčka ter gledal za sivimi oblaki dima. Okrog njega so se igrali kratkohlači vnuki in kuštraste vnukinje.

»Ti volk, ti!« je zamahnil ded po krivorepem petelinu, ki se je bil pognal do Tončkovih usten in mu odščipnil precejšen kos koruznega kruha, da je kar goltal in se skoro davil nad njim.

»Kakšen pa je volk?« je vprašala Francika, pa se naslonila na dedovo koleno in mu zvedavo zrla v njegove drobne, s košatimi obrvmi zarastle oči.

»Velik,« je odgovoril ded.

»Večji ko sosedov Sultan?«

»Večji, večji!«

»Pa ni tako hud.«

»Hud, hud! Hujši ko devet Sultanov!«

»Oh, — no!« se je prestrašila Francika.

»Pa ste ga že videli, ded?« je vprašal Tonček, ki je doslej le od strani poslušal pogovor in klestil kos kruha.

»O, pa še kakšnega, kakšnega! Kar groza me je bilo, in mraz me je izpreletaval!«

Tonček, Francika in drugi vnuki ter vnukinje so posedli okrog deda. On je pa iztrkal pepel iz pipe, jo natlačil iznova iz rumenega, z rdečim trakom obrobljenega mehurja, prasnil parkrat žveplenko ob irhaste hlače, prižgal, pomrdnil malo z ustnicami, pljunil in začel počasi:

»Tak-le sem bil kot naš Tonček. Za spoznanje večji, pa malo bolj priden. Tako nagajiv in navihan nisem bil kot Tonček. Vsak dan sem gonil živino na pašo. V Ropočavnice sem jo gonil dopoldne in popoldne. Čadi sem obesil zyonec na vrat, pa sem jo pognal po ulicah. Druge so šle pa za njo. No, nekega dne priženem na pašo kakor ponavadi. Ogleдал sem si še kosje gnezdo v smrečju, kjer je bilo četvero mladičev še v mišji dlakici. Splezal sem na gaber, kjer je čepelo dvoje mladih, krofastih grlic; nabral sem še rdečih jagod, in ko sem imel vsega dovolj, sem okobalil debelo hrastovo vejo, se nagnil na desno in levo, — pa je šlo: Holadijé-juhu, holadije-juhu! — da mi je koj klobuk odletel in obvisel na leskovem grmu. Tako se še nihče v svojem življenju ni gugal kot jaz tistega dne na hrastovi veji. To je šlo, da je bilo kar veselje! Tudi pet klafter daleč bi bil odletel, če bi se bil spustil. Pa lep, jasen, kot ribje oko čist dan vam je bil. Polna je bila trata pisanih metuljev, marogastih čmrljev in žužkov, da je kar šumelo in bobnelo po planjavi. V gošči pa vam je žvižgal kos kakor da je ni žalosti v njegovem drobnem srcu. — Ej lepo je, lepo zunaj na travnikih, kjer človek pozabi svoje križe in težave in občuduje le lepoto vesoljnega stvarstva!

No, včasih sem malo pogledal, kaj dela živina. Vse se je lepo paslo po ravnini. Le lisca jo je bila pririnila v gosto zarastlo dolino pod mano. Jedla je najrajši senčno travo naša lisca. — Ko sem videl, da je vse v redu, sem se pa pognal spet, da je šlo na življenje in smrt: Holadije-juhu-ujuhu!

Kar začujem: Prask, prask, prask — po goščavi. Živina postane in striže z ušesi. Gledam, gledam, strah me je, kurja polt me oblije in — hops! — skoči volk na lisco v dolini. Kar okamenel sem, niti dihnil nisem več. Kaj, če me volk zagleda? Volk se zaganja v kravo, lisca mu pa obrača roge. Pa, kako je premetena požrešnost volčja! Mari mislite, da jo je naskakoval spredaj? I-ja-a! Samo od strani in od zad. Vsa je bila žival že razpraskana, tako jo je obdeloval z ostrimi kremplji. Kar kri je lila od nje. Tedaj pa začne renčati in mukati, kolikor ji je dopuščala sapa. Živina na travniku začne sopsti, letati sem ter tja, naš veliki vol Sivec pa dvigne rep, zapuhti, pa jo ubriše naravnost v dolino, pa se zapodi v volka, da pokaže kar vse štiri. Nato jo pa ubere, Sivec pa za njim! Kar kadilo se je, in grude sta prevračala.«

Med pripovedovanjem je dedu ugasnila pipa. Odkušljal se je, pljunil, si jo spet prižgal in se pripravil.

»Kaj je bilo pa potem, potem?« ga je vpraševala deca vsevprek.

»Potrpite, otroci! — Skočil sem s hrasta, dal klobuk na glavo in tekel, kar so me nesle noge — proti domu. Komaj sem povedal, kaj se je zgodilo. Zbrali so se možje, se oborožili s cepci, sekirami. Rajni Kose — Bog mu daj dobro! — je vzel tisto svojo lovsko puško; Bartel, ki je služil njege dni cesarja, — pri dragoncih je bil — svojo bridko sabljo — pa so šli nad volka. Iskali so, pa iskali en dan, dva, tri dni. Vse zastonj! Ne duha, ne sluha ni bilo o volku, ne o volu. Že vsi smo mislili, da smo ob Sivčka. Mati so vedno hodili objokanih oči okoli. Kar ti ga najdejo enkrat četrty dan prav tam na vrhu v Vidmarjevem gozdu. Ob bukev je tiščal volka, pa ga ni hotel nič izpustiti.«

»Kar nič?« se je začudila veselo iznenadena deca.

»Nič, kar tiščal ga je, čeprav je bila mrcina že zdavnaj mrtva. Še proč ga niso mogli spraviti, proč! Ko je hotel odnehati z rogni, pa se je volk pomaknil po bukvi nizdoli — seveda, ko je bil mrtev! Vol ga je pa le še bolj pritiskal, ker je mislil, da je še živ in da še migga. S silo so vola odstranili. Ko je pa videl, da je volk mrtev in da se več ne gane, je šel pa rad domov. Kako tudi ne, saj je bil lačen, da se je kar videlo vanj. Kako smo ga potem radi imeli, tistega Sivčka! Kaj si mislite? Tako zvesta in močna žival! Tri dni je tiščal mrcino ob bukev, ne da bi jedel ali pil!«

»Zakaj ga je pa tiščal tri dni?« je vprašal Tonček. »Jaz bi ga bil pa izpustil koj, ko bi bil videl, da je mrtev.«

»Seveda ti, ki imaš pamet! Žival je pa nima. Ko bi bil imel vol pamet, bi bil volka izpustil; tako ga je pa tiščal kar tri dni. Žival nima pameti, človek jo pa ima. Zato pa strahuje najhujše zverine. Pamet,

to je najvišji dar božji; s to je Bog povzdignil človeka nad vse stvarstvo. Treba je samo, da jo človek tudi prav rabi. Sicer bi bilo zanj bolje, da bi je ne imel. Pamet in razum nam je Bog dal, da spoznavamo njegove dobrote in veličino, pa da ločimo dobro od slabega. Da potem delamo dobro, slabo pa opuščamo in da tako dosežemo večno zveličanje v nebesih. Gorje pa onim, ki se obrnejo od svojega Stvarnika! Pogubljeni bodo in vrženi v večni ogenj! Zato pa bodite, otročki moji, pošteni in pridni, in Bog vas ne bo nikoli pozabil. Tudi v najhujši sili ne!

Hitro so minevale ure ob dedovem vznožju. Ej, ko bi mogel človek danes še zapisati vse, kar nam je povedal!

L. Koželj:

Zajec in polž.

(Basen.)

Lovski psi so izsledili zajca, ko je počival ob hrastovem štoru. Spodili so ga. Begali so za njim tako, da so ubogemu dolgoušču že pojemale moči. Kar mu šine rešilna misel v glavo. Domisli se, da psi navkreber niso tako urni kakor v ravnini. Zato jo brž zavije po hribu navzgor.

Psi jo uberó za njim, a kmalu začno pešati. Slednjíč zaostanejo daleč za njim.

Ves upehan se zlekne zajček ob skali in zadremlje. Ko se prebudi, zagleda poleg sebe polža, ki je nesel na hrbtu svojo hišico.

Brž se ga loti in mu očita počasnost, češ: »Mene gej, reva počasna, kako sem gibčen in uren. Cela množica psov je drvela za menoj, pa sem jim ušel!«

»Res si silno uren in skočen. A če hočeš, se takoj pomerim s teboj. Poizkusiva, kdo od naju pride preje s hriba v dolino.«

Zajec zadovoljen privoli in reče: »Pa poizkusiva.«

Brž steče zajec po zelo strmem griču navzdol. Ali nič kaj uren ni bil pri tem. Nagajale so mu zadnje noge. Kar nič se ni mogel pognati, ker bi se bil sicer prekucnil čez glavo.

Polž je pa zrl s hriba za zajcem, ki je bil tako neroden. Potegnil se je v svojo hišico in se pognal po rebri navzdol. Brž je bil v dolini.

Šele čez dolgo jo primaha tudi zajec. Meneč, da je prišel on prvi, se postavi na zadnje noge in prezirljivo gleda po hribu, kdaj bo priromal polž.

Kar se oglasi polž že za njegovim hrbtom: »Ali zdaj šele, striček? Precej dolgo te že pričakujem tu-le.«

Zajec se začudi, osramočen stisne rep in izgine v hosti.

Rešitev rebusa v štev. 10.-11.

V jedni so vrsti, pogrebi in krsti.

Rešitev skakalnice v štev. 10.-11.

Prijazno luna sveti,
nam lahko noč želi,
med zvezdami se maje,
skoz megle se smeji;

pohlevno se zakriva,
odkriva spet obraz,
popotnika tolaži,
da mu je krajši čas.

Vabilo na naročbo.

Upamo, da smo že prestali najhujšo dobo te svetovne vojske in da gremo naproti boljšim časom. Težko je bilo v teh zmedah izdajati mladinski list: stiske in zapreke vsepovsod. A hvala Bogu: naši vzgojitelji in starši so nas vneto podpirali, živo uverjeni, da je skrb za mladino v tem nezgodnem času naša prva narodna dolžnost. Naša mladina — naša bodočnost! Dajmo ji zdrave npravne podlage v družini, temeljite izobrazbe in omike v šoli, v književnosti pa krepke duševne hrane.

„Vrtec“ in „Angelček“ sta storila tudi v preteklem letu vse, kar je bilo po razmerah mogoče v prid mladini. Pristrčno zahvalo za to vsem dragim, marljivim sotrudnikom! Sevé, še mnogo več bi bili radi storili, a z vseh strani je veleval ugovor „zdaj ni mogoče!“ in opovrl vse naše dobre želje. Vendar bo izšel „Vrtec“ z novim letom spet v novi, ličnejši opremi; „Angelčku“ pa še ni mogoče dati novega oblačilca.

Prosimo iskreno vse naše ljube prijatelje in naročnike, sosebno vrlo učiteljstvo, častito duhovščino in zavedne starše: ostanite nam zvesti s svojo podporo tudi prihodnje leto! Veliko uslugo nam storite, če nam pridobite še kaj novih naročnikov. Vsled vseobče draginje se mora pa naročnina listoma nekoliko zvišati; le toliko, da izhajamo.

„Vrtec“ in „Angelček“ skupno staneta prihodnje leto 9 K; „Angelček“ posebe pa 250 K.

Naročnina in reklamacije (naznanila, če kdo kake številke ni prejel) je pošiljati z naslovom: Upravništvo „Vrtca“ in „Angelčka“ v Ljubljani, Sv. Petra cesta 80; vse spise in rešitve pa na naslov: Uredništvo „Vrtca“ in „Angelčka“, Rova, p. Radomlje, Kranjsko. Letna naročnina naj se izvoli vnaprej plačati, in kmalu poravnati, kjer je kaj zaostalega. V polajšavo pošiljatve naročnine so priložene tej številki položnice.

Za upravništvo:

Profesor dr. Jožef Demšar.

Za uredništvo:

Župnik Jožef Volc.